

Магістри 1 року навчання
факультету економіки і права ХНЕУ ім. С. Кузнеця

ДОСВІД РОЗВИНУТИХ КРАЇН У СФЕРІ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

Анотація. На основі вибраної системи характеристик досліджено та узагальнено досвід розвинутих країн: США, Японії, Німеччини та Сінгапуру у сфері малого підприємництва як цільового орієнтиру для вітчизняної практики малого бізнесу. Запропоновано на основі синтезу цього досвіду виробити оптимальний цільовий орієнтир для вітчизняного сектору малого підприємництва. Зазначено, що для застосування досвіду розвинутих країн, у першу чергу, необхідно позбутися від кризи в системі державного управління України шляхом її принципової перебудови. Виділено основні проблеми у вітчизняному секторі малого бізнесу як похідні від системної кризи.

Аннотация. На основе выбранной системы характеристик исследован и обобщен опыт развитых стран: США, Японии, Германии и Сингапура в сфере малого предпринимательства как целевого ориентира для отечественной практики малого бизнеса. Предложено на основе синтеза этого опыта выработать оптимальный целевой ориентир для отечественного сектора малого предпринимательства. Отмечено, что для применения опыта развитых стран, в первую очередь, необходимо избавиться от кризиса в системе государственного управления Украины путем ее принципиальной перестройки. Выделены основные проблемы в отечественном секторе малого бизнеса как производные от системного кризиса.

Annotation. The experience of such developed countries as the USA, Japan, Germany and Singapore in the area of small business was researched and generalized on the basis of the chosen system of characteristics, as the target value for the domestic practices of small businesses. On the basis of synthesis of this experience an optimal model is suggested for domestic small business. Overcoming the systemic crisis in the system of government of Ukraine by its fundamental restructuring is found to be a first priority prerequisite for the use of the experience of developed countries. The main problems in the domestic sector of small businesses were identified as those derived from the systemic crisis.

Ключові слова: мале підприємництво, досвід країн, розвинена ринкова економіка, цільовий орієнтир, криза в системі державного управління.

В усьому світі мале підприємництво відіграє важливу роль. Сфера малого бізнесу – це невід’ємний елемент будь-якої розвинутої економічної системи, без якого суспільство не в змозі нормально функціонувати та розвиватися.

Починаючи з середини ХХ століття малий бізнес вирішально вплинув на формування економіки розвинутих країн. У країнах із ринковою економікою сектор малого підприємництва є найбільш динамічною, гнучкою та масовою формою ділового життя. Він забезпечує 60 – 70 % валового внутрішнього продукту (ВВП) цих країн, на його підтримку щорічно спрямовується 2 – 3 % видаткової частини бюджету [1, с. 198].

В Україні малий бізнес як самостійне соціально-економічне явище розвивається у складних умовах та стикається з різноманітними проблемами. Малі підприємства створюються та мають певну підтримку, проте типу підприємництва, який був би конкурентоспроможним у малому бізнесі до цього часу не створено.

До малого та середнього підприємництва в Україні належить більше 90 % зареєстрованих підприємств та компаній [2, с. 69], але реальний вклад малого бізнесу за даними 2011 року в структурі обсягу реалізованої продукції (робіт, послуг) усіх підприємств склав трохи більше 13 % [3]. Порівнюючи цей показник, наприклад із європейським, можна стверджувати, що в Європі він значно вищий. У 2007 – 2011 роках на 10 000 тис. осіб населення України припадало 70 малих підприємств, у той час у країнах Центральної та Східної Європи – 340 підприємств [2; 3]. Отже, на сьогоднішній день актуальним є питання дослідження провідного досвіду країн із розвинутою ринковою економікою як цільового орієнтиру для вітчизняної сфери малого підприємництва.

В останні роки у вітчизняних наукових виданнях проблемам малого бізнесу приділялося багато уваги. Серед вчених, які займалися розробкою питань стосовно малого підприємництва можна виділити таких, як: Заярна Н. М., Квасній Л. Г., Лех Г. А. [1; 2; 4] та ін. Але слід зазначити, що питанню розгляду досвіду країн із розвинутою ринковою економікою приділяється недостатньо уваги з точки зору розгляду його як цільового орієнтиру для вітчизняного сектору малого підприємництва. А також, урахувавши динамічність змін сучасного зовнішнього середовища, необхідним є постійне оновлення інформації, враховуючи останні зміни в тій чи іншій галузі досліджуваної проблеми.

Метою статті є на основі вибраної системи характеристик дослідити та узагальнити досвід провідних країн світу з розвинутою ринковою економікою у секторі малого бізнесу як цільового орієнтиру для вітчизняної сфери малого підприємництва.

У якості країн для дослідження та узагальнення досвіду у секторі малого підприємництва авторами були

- 1) у всіх країнах сфера малого підприємництва є розвинуеною та забезпечує більшість робочих місць, вирішує в цілому багато економічних, соціальних та інших проблем;
 - 2) усі ці країни відносяться до категорії країн із розвинуеною ринковою економікою;
 - 3) країни розташовані в різних регіонах світу, що дає можливість скласти певну картину і про світовий досвід у сфері малого бізнесу також;
 - 4) США, Німеччина та Японія належать до категорії країн із найпотужнішими та найуспішнішими економіками в світі;
 - 5) Сінгапур – країна, яка ввійшла до числа країн з розвинуеною ринковою економікою шляхом здійснення так званого "економічного дива".
- Отже, слід перейти безпосередньо до розгляду ключових положень стосовно сектору малого бізнесу в цих країнах (таблиця).

Таблиця

**Ключові характеристики досвіду розвинуених країн у сфері
малого підприємництва (складено авторами за роботами [5 – 7])**

Ключові характеристики	Країна			
	США	Японія	Німеччина	Сінгапур
1	2	3	4	5
Найпоширеніші галузі функціонування	Виробництво, торгівля, фінансовий сектор, сфера соціальних послуг, сфера інновацій	Швейна промисловість, виробництво комплектуючих виробів і конструкцій, будівництво, взуттєва і галантерейна промисловість, сфера послуг (більшість суб'єктів малого бізнесу спрямована на обслуговування великого бізнесу)	Надання послуг різноманітного характеру, ремісництво	Надання різних видів послуг: торговельних, транспортних, комунікаційних, фінансових, туристичних та інших; виробництво та застосування інноваційних розробок

Продовження таблиці

1	2	3	4	5
Державні органи з розвитку малого підприємництва	Адміністрація малого бізнесу (Small Business Administration, SBA); Комітети Конгресу у справах малого бізнесу; спеціальні органи в міністерствах, відомствах та місцевих органах влади; Національний науковий фонд (National Science Foundation, NSF)	Управління малих підприємств у складі Міністерства зовнішньої торгівлі і промисловості; Фінансова корпорація малого бізнесу; Національна фінансова корпорація; Банк Соко-Чукин	Федеральний уряд ФРН; підрозділи (департаменти) міністерств економіки, промисловості та торгівлі	Агентство Spring, яке займається розробкою і реалізацією різних програм сприяння малому підприємству

<p>Форми сприяння розвитку малого бізнесу на державному рівні</p>	<p>Розробка та ефективне впровадження системи законодавчих актів, що регулюють сферу малого підприємництва; фінансова підтримка (прямі позики від SBA з власних кредитних джерел; пайова участь у позиках комерційних банків; гарантування позик комерційних банків); сприяння в отриманні державних замовлень; надання консалтингових послуг; надання інформації про стан ринку та експертних висновків для підприємців-початківців; реалізація програм розвитку малого підприємства на рівні штатів через залучення коштів приватних інвесторів</p>	<p>Позики під пільговий відсоток для розробки нових видів продукції і нових технологій (на відродження дрібних підприємств у відсталих регіонах); сприяння виробничій та технічній кооперації між підприємствами малого бізнесу; кредитні гарантії (державна забезпечує гарантування і страхування кредитів, що надаються малим підприємствам, через систему додаткового суспільного кредитування); навчання кадрів і полегшення доступу до інформації; безповоротні субсидії (тільки на здійснення науково-технічних програм, таких, як підвищення технічного рівня виробництва і розробка спільно з НДІ нової наукомісткої техніки і технології)</p>	<p>Розробка розвинутої системи законодавства, що сприяє створенню умов для розвитку малого бізнесу; підтримка підприємців-початківців (отримання пільгових кредитів, прийняття кредитних ризиків державою); створення рівних умов для функціонування малих, середніх та великих підприємств; розробка та впровадження регіональних програм підтримки малого бізнесу; надання цільових субсидій для інноваційного малого бізнесу</p>	<p>Спрощена процедура відкриття та реєстрації бізнесу; розвиток інфраструктури; забезпечення компаній кваліфікованими кадрами (функціонує велика кількість програм з підготовки та перепідготовки кадрів для малого бізнесу); функціонування великої кількості бізнес-інкубаторів; сприяння кооперації підприємств, що здійснюють інноваційну діяльність; посилений державний моніторинг стану суб'єктів малого бізнесу; фінансова підтримка (пільгове кредитування, страхуванні ризиків, надання субсидій)</p>
<p>Форми сприяння розвитку малого бізнесу на комерційному рівні</p>	<p>Фінансова підтримка (численні доступні джерела капіталу); матеріально-технічна підтримка (здача в оренду і можливість покупки, у тому числі на пільгових умовах, засобів виробництва); інформаційна підтримка (забезпечення можливостей користування інформаційними мережами і технічними бібліотеками); консультативна підтримка</p>	<p>Надання пільг при сплаті податку на прибуток (22 % проти 30 % для великих корпорацій)</p>	<p>Фінансова підтримка (розвинуте кредитування малого бізнесу); майнова підтримка; інформаційна підтримка; технологічна підтримка</p>	<p>Фінансова підтримка (низькі відсоткові ставки для кредитування); консультативна підтримка; технологічна підтримка (створення бізнес-інкубаторів, промислових парків тощо); інформаційна підтримка</p>

Закінчення таблиці

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

Податкове стимулювання бізнесу	Власники малого бізнесу сплачують податки на доходи фізичних осіб та мінімальний альтернативний податок на дохід; скасування податку на інвестиції в малі підприємства; можливість застосування прискореного методу амортизації для обладнання; дозвіл на відрахування витрат, пов'язаних зі створенням нового бізнесу у подвійному розмірі	Фінансова підтримка (надання позик від комерційних банків під пільгової відсотки); консультативна підтримка (організація підготовка та перепідготовка кадрів); інформаційна підтримка (розвинена система моніторингу малого підприємництва)	спеціальні норми амортизації відрхувань; створення резервів прибутку, який не оподатковується; введення 40 % списання за інвестиціями у наукові та технологічні інновації; введення "податкових канікул" у перші три роки функціонування створеного бізнесу	Звільнення від сплати податків у перші три роки функціонування малого бізнесу; дія одноразового оподаткування прибутку малого бізнесу (тобто з прибутку сплачується лише корпоративний податок); низькі відсоткові ставки порівняно з середньо-світовими та регіональними; укладення угод із 67 країнами світу про усунення подвійного оподаткування
Специфічні особливості	Комплексна та багаторівнева система підтримки малого бізнесу з боку держави	Створення та розвиток загальнонаціональної системи підтримки малого бізнесу (провідну роль відіграє держава за участю комерційних структур)	Функціонування торгівельно-промислових палат з метою всебічної підтримки та сприяння розвитку малого бізнесу	Усебічна участь держави у розвитку малого бізнесу, насамперед, у створенні привабливого інвестиційного клімату та підготовці кадрів

Отже, спираючись на таблицю, авторами запропоновано з метою поліпшення вітчизняної практики малого підприємництва орієнтуватися на досвід країн із розвинутою ринковою економікою, що дасть можливість при його синтезі виробити найбільш оптимальний цільовий орієнтир, у який необхідно буде перевести існуючий стан вітчизняного малого бізнесу.

Але, слід зазначити, що в умовах, коли система державного управління України знаходиться у стані системної кризи, під якою слід розуміти стан та поведінку створеної з порушенням системних принципів та організованої для функціонування з відхиленням від системних закономірностей організаційну або соціально-економічну систему, зовнішні та внутрішні впливи на яку викликають в її внутрішньому середовищі режим генерації проблем, нестабільний та нестійкий стан [8].

Основними похідними проблемами, які безпосередньо стосуються сектору малого бізнесу та перешкоджають його розвитку, від системної кризи в системі державного управління є:

- 1) тотальний рівень корупції в органах державної влади;
- 2) постійна зміна нормативно-правових документів, їх суперечливість та недосконалість;
- 3) некоректність ділових відносин як між контрагентами, так і при взаємодії з державою в цілому та ін.

Усе це сприяє сталому формуванню несприятливого середовища для ведення бізнес-діяльності в цілому, тому першочерговим кроком на шляху трансформації сектору малого підприємництва з існуючого його стану в цільовий необхідним є позбавлення від кризи в системі державного управління країною, шляхом побудови принципово нової системи, на засадах, які відповідають вимогам високоефективних державних систем розвинутих країн.

Таким чином, авторами роботи було досліджено та узагальнено, на основі вибору системи характеристик досвід країн із розвинутою ринковою економікою у сфері малого підприємництва, а саме: США, Японії, Німеччини та Сінгапуру. Також на основі синтезу цього досвіду запропоновано виробити оптимальний цільовий орієнтир, в який необхідно перевести сьогодиншній існуючий стан вітчизняного малого бізнесу, з метою забезпечення стрімкого соціально-економічного розвитку України. Зазначено, що для застосування досвіду розвинутих країн, у першу чергу, необхідно позбавитися від системної кризи в системі державного управління України шляхом її принципової перебудови. Виділено основні проблеми у вітчизняному секторі малого бізнесу як похідні від системної кризи.

Наук. керівн. Часовнікова Ю. С.

Література: 1. Заярна Н. М. Міжнародний досвід підтримки малого бізнесу та сучасні українські реалії / Н. М. Заярна, Н. А. Гнат // Науковий вісник НЛТУ України. – 2011. – Вип. 21.1. – С. 198–201. 2. Квасний Л. Г. Малое предпринимательство в Украине: Проблемы и перспективы / Л. Г. Квасний // БИЗНЕС ИНФОРМ № 4 (1) 2009. – С. 69–72. 3. Основні структурні показники діяльності суб'єктів господарювання. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>. 4. Лех Г. А. Світовий досвід розвитку підприємств малого бізнесу / Г. А. Лех, М. М. Ільчишин, О. Я. Туркало // Науковий вісник НЛТУ України. – 2011. – Вип. 21.15. – С. 224–229. 5. Мировой опыт в развитии малого предпринимательства [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.vneshmarket.ru/>. 6. Анализ зарубежного опыта малого предпринимательства [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.creativeconomy.ru/>. 7. Державна підтримка – складова ефективної політики розвитку малого бізнесу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=1500>. 8. Кобзев П. М. Системный подход к совершенствованию государственного управления и местного самоуправления / П. М. Кобзев // Управление развитием. – 2005. – № 2. – С. 13–16.